

Частина I

ВХІД ЛИШЕ ЗА ПЕРЕПУСТКАМИ

1

Усі персонажі є вигаданими, будь-які збіги — випадкові

Про що може розповісти моє обличчя? Коли дивитимуться на мене незнайомці, що вчитають із тонких, явно підправлених, аби видаватися летючими, брів? Із губ дещо обвітрених, шершавих, блідих від природи, але зараз управно нафарбованих? Із вузького чола, невиразних вилиць, худих щік, гоструватого підборіддя, — недоглянутих належно, хоч я стараюся щодня, і зранку, й увечері, мастити їх чимось корисним та поживним. (Омолоджувальним? Е, ні, в те, що є креми, які роблять із поморхлого гладке, а зі старого юне, не знаю, як ви, а я вірю мало.) Із ніздрів моїх «говірливих»?..

«Бачили? Навіть ніс виказує злостивість, якою вся її середина зановнена», — доки цокочу велелюдним Хрещатиком, хтозна-звідки виринають слова колишньої колежанки, сусідки по вчительському кабінету. Вона говорила їх іншій учительці, коли я на правду ховала за дверима злість і образу на обох. Вони не могли мені пробачити мого віку, а я їм, певно, їхнього. Це я вже тепер розумію. «Задерикуватість», котра їм начебто муляла до самих кісток, була ні до чого. Ет, ця вічна боротьба молодості зі старістю! Тільки зараз — ніяка я не юна. Та й ображаюся менше. Принаймні старанно цьому вчуся.

«Прямо як у лошиці Ксьоши ніздрі форкають», — казав колись батько, ніби жартуючи, а насправді ще більше мене роздратовуючи. Ще один давній спомин рантово спливає: я саме

7

зиркаю вбік невисокого, кульгавого чолов'яги, що виходить із готелю «Хрешатик» у компанії шикарної леді. Пара прямує до не менш шикарного авта, що стоїть просто серед тротуару й закриває перехожим дорогу. «Може, й вкусиш мене, як Ксьоша, за те, що винця з твоєю мамою зараз вип'ю?» — кривився батько й споглядав моє знервоване дихання. Підліткове, невдоволене всім довкола.

Але батька вже нема. На цім світі. Й колежанки нема. У моєму житті. Ксьоша є.

Мені би при зустрічі не розгніватися, наструнчую себе. Щоби ніздрі не зафоркали, — хіхікаю, уявляючи подивовані обличчя тих-таки незнайомців, коли раптом не стримаюся і все ж заперскаю, мов конячка. І вмить змовкаю: вже перед дверима під'їзду потрібної адреси стою. Що там за ними? Точніше, хто там за ними?

Колись так само боязко й нерішуче стояла перед іншими дверима за іншою адресою. Але теж київською. Дотепер, буває, гніваюся: нашо туди ходила?

— Чого ви сюди прийшли? — так і спитала мене, не церемонячись, майбутня свекруня, інтелігентка із виду ще та.

— Я думала, мене тут чекають, — відповіла їй, незадоволеній. Вірила, що вона зрадіє бодай онукові своєму, першому, — мав місяців за шість народитися. Але ні. Віра моя мене обдурила. Я взагалі не знаю, навіщо мене колись отак назвали — Вірою? Вірити комусь чи навіть у щось нині переважно моветон. От недовіра — їй присвячено уваги понадміру.

Її тлумачать, про неї бесіднують психологи зі своїми клієнтами, вона, чутно на кожному кроці, взяла людей у полон, але від неї треба позбуватися. Як? О, вам розкажуть і на прикладах покажуть, головно — приходьте на тренінги. Авжеж, це недешево, бо робота з людським підсвідомим — надскладна й потребує великих зусиль. Так-так, саме зусиль, кошти — то другорядне. Не вірите (хі-хі)?

— Невзрачна, ще й низького зросту... І це вибір мого Сашка? — згадала київська пенсіонерка сина, мого майбутнього мужа.

— Зовнішність — це ж не діагноз, — відповіла їй, так і стоячи при вході. Сперлась об коридорну стіну: почувалася дещо зле через задуху, що гнітюче стовбеніла у квартирі, як і її господиня.

— Діагноз? Не знаю, чи діагноз. А вигляд в тебе точно, як у хворої, — знов обдала холодом майбутня «мама». Хоча знала про мій особливий стан: Сашко напередодні саме повідомив батькам новину. — Іди, прилязь, — скомандувала вона.

— Ні, дякую, — усміхнулася, попри неохоту. — Я таки не хвора, — уточнила миролюбно.

— Чекай-чекай, ти не зрозуміла... Іди прилязь отам на ліжко, послухай мене.

— Ні, дякую, не хочу лягати.

— Послухайся мене!

— Ні, все нормально, дякую, не хочу.

— Гм... Оце так? А я, коли була молода, така, як ти...

Вона згадала й про свою покірність перед свекрами, і про повагу до старших, про свою вродливість і стрункість, якою захоплювалася округа. Про стриманість і скромність, якою очарувала чоловікову родину, про порядність і працьовитість. Про себе як добру господиню й зразкову матір, вірну дружину і велику трудівницю — продавчиню преси в кіоску з тридцятилітнім стажем... Усе це поєдналося в ній, як листочки на стеблі однієї квітки. Так і сказала: «Все це поєдналося в мені одній, як листочки на стеблі однієї квітки». (В'янула, либонь, десь глибоко в душі її поетка.)

Нащо я зараз про це? Віро, мисли позитивно. Так же напучують фахівці?

Мені тоді йшлося про оцінку. Мені хотілося, щоб мене оцінили — одну з найкращих студенток київського вишу факультету

філології, претендентку на червоний диплом! найактивнішу читачку серед одногрупників! учасницю літературного угруповання! дівчину, що приїхала до столиці з віддаленого селища й не розчинилася в ній, а знайшла себе й робить свою справу: коректує, редагує, створює найрізноманітніші тексти ще з другого курсу університету! заробляє хоч які-не-які, але власні гроші! оплачує самотужки гуртожитське житло! кохає і є коханою: от-от і створить сім'ю з одним із найсумлінніших студентів того-таки київського вишу того-таки факультету філології, одноклассником, щоправда, за віком старшим на рік, місцевим модником Олександром Андріюком, — мені хотілося, щоб мене цінували. Але не вийшло. Нічого не вийшло ні зі свекрунею, ні з її сином-філологом, який у результаті лише нарікав на свій фах через малі заробітки. Як і на мене — за те, що трапилася йому отака, «не така, якою має бути жінка», за визначенням свекрухи.

Які читці облич чекають на мене цього разу там, на сьомому поверсі, куди я підіймаюся зараз ліфтом? Дивлюся в дзеркало — велике, ледь не в повен зріст. У таких сучасні красуні роблять селфі. Чи робили? Здається, селфі в ліфті вже не в моді. У ліфті, мабуть, інше щось у моді вже. Ет, нема де правди діти: за модними тенденціями я стежу абияк. А зовнішній вигляд — о, він же такий важливий у наш час!

— Чи сьогодні я теж «невзрачна»? — підправляю зачіску й обтягаю червону спідницю з-під класичного білого піджака. — Що скажете, панове просунуті, столичні?

Зараз почую...

Втім, я триматимусь належне. Бо конче потребую роботи. Саме цієї. Роботи мрії, навіть так можна сказати. Щоранку виходити на станції метро «Хрещатик», іти в поспішливому гурті вулицею Хрещатик, заходити до вишуканої (історичної? ще треба дізнатися) багатоповерхівки із високими дверима, підніматися скрипучим ліфтом на сьомий поверх, підсовувати перепустку до міцних дверей, точніше, до вічка, що поруч із дверним

замком (чотирма-п'ятьма замками?), і входить досередини після милозвучного клацання. А в тій «середині» робити улюблену справу, за яку пропонують ще й добрі гроші. За коректуру й редагування. Де таке тепер бачено? Хто з філологинь цього не хоче? Може, хтось і ні. А я хочу. Із тим усім, що маю за собою, за своєю спиною, ця робота — найкраще, що можу отримати в цей час, за цих умов, у цьому віці. Бо я втомилася виживати.

Ні, вони не вичитають нічого з того, що є за мною, за моєю спиною, що є вже назавжди моїм. Досвідом. Здобутком. Пережитком. Як завгодно те можна назвати. Ніби в торбі лежить воно, а я його несу. Й нестиму. І ніде покидати не збираюся. «Отпіа теа месум порто»¹ (хі-хі).

Хоча брешу. Покинула декого. Ненадовго. Але то — найрідніші й найцінніші. Вони зрозуміють. Вони знають, як мені потрібна ця робота. Що ця робота мені потрібна задля них.

(Ніхто не зчитає з обличчя жінки, скільки вона має дітей.)

А минуле у цілому мало кого цікавить. Хіба — ревнивого благовірного, якого в мене немає. Тому моє при мені й останеться. Головно — не виказати себе до кінця. Розкрити хіба найкраще.

Десята п'ятдесят три. Ще сім хвилин у запасі. А двері ліфта вже відчиняються. Велика нерівна сімка під стелею над добротними дверима зустрічає мене, мов насміхається: гадаєш, я твоє щасливе число? Побачимо-побачимо... Та я їй вірю. (Овва!) Сімці. Як і своїй удачі. Тобто собі-теперішній. Треба ж колись починати.

— Зачекайте, присядьте, я покличу Ксенію Анатоліївну, у неї зараз зустріч, запитаю, коли вона звільниться й зможе вас прийняти, — озивається охоронець, шойно опиняюся за дверима. Кремезний солідний чоловік у чорному класичному костюмі й блідо-блакитній сорочці з синьою краваткою вдає люб'язного. Це я зчитую з його маскованого обличчя, малого і млявого рота,

¹ «Отпіа теа месум порто» — крилата фраза Цицерона: «Усе своє носу з собою». (Тут і далі прим. авт.)

порожніх, приплюснених очей. Він висловлюється вимушено, завчено, просто тут такі правила. Офісний етикет.

Крадькома озираюся. Досі в подібних приміщеннях я не те, що не працювала, а й не бувала. Щоб із отакенною вітальною залюю (приймальною?), зі шкіряними набундюченими диванами (що це за колір, молочний?) та біжучим розпорядком дня на велетенському екрані в зоні ресепшн із довгою стійкою. Звідти виглядають холодні й невиразні очі — ні, не одної, а одразу п'ятьох секретарок? офіс-менеджерок? операторок? адміністраторок? Дівчат, одне слово. Службового персоналу.

Моя попередня державна конторка на три куцих кабінетки не до порівняння із цим «па-багатаму», як сказав би мій колишній (один із колишніх), облаштованим «палацовим» офісом. (Куди ведуть усі ці двері? Скільки їх, о люди!)

Фікус, пригадую назву вазона, чи радше здоровецького доглянутого декоративного дерева. Воно височіє праворуч від вхідних дверей, над кріслом, що стоїть окремішньо, дещо віддалено, і на ньому хтось сидить. Хто, я не встигаю роздивитися, бо саме дякую охоронцеві. За що я йому дякую? За послугу? За виконану роботу? І що, мене можуть не «прийняти»? Ага, так-так, я дякую йому за те, що він до мене обізвався. У цьому «багатаму», але й напівмертвому (Віро, може, ти ненормальна й глупа, що так вважаєш?) приміщенні стоїть така тиша, що я подякувала би будь-кому, хто зронив би до мене бодай слово.

Моє «дякую» було, мабуть, ледь чутним, кажу собі, коли сідаю на світле, надуте, ніби плівкове й несправжнє, — от-от і бахне, як пробита надувна іграшка, — сидіння. Треба бути сміливішою, інакше вони мене не візьмуть, полохаюся.

Але знову відволікаюся: одна з дівчат (секретарок? офіс-менеджерок?) підводиться з місця й впливає з-за високої стійки рецепції. Вона прямує до фікуса. Цікавість перемагає, і я таки зважуюся глянути, хто сидить за деревом. Ага, жінка. Щоправда, яка вона з себе, не бачу. Та я й не розглядаю її. Бо погляд прикипає до «секретарки». Худа (чи тонка?), бліда (чи напудрена?),

з великими чорними бровами й невидимими губами, із рівнецькою блискучою чілкою та ідеально зав'язаним на потилиці хвостиком (щоб отакий блиск на темному волоссі — нічогенький догляд!), у чорній спідничці до колін, куценькому піджачку й білосніжній сорочці, застібнутій під саме горло. Цюкіт її високих підборів неабияк зворушує панівну тишу, за що я дівчині нишком дякую. Відтак — і голос, байдужий, хоча й показово ввічливий: «Елло Олегівно, Ксенія Анатоліївна затримується на зустрічі, хвилин п'ять-десять зачекайте ще, будь ласка».

І так само елегантно вона вертається назад.

Чудовий вишкіл, зауважую. Цікаво, де такому вчать?

Але насправді — зовсім нецікаво, зізнаюся подумки. Глипаю врешті на панянку з іменем Елла, що сидить подалік, від неї аж пашисть розкішню. Лише б не подумала, що я її розглядаю. Для мене зрозумілим стає одне: вона — то не я.

— Ксенія Анатоліївна затримується на зустрічі, хвилин п'ять-десять почекайте ще, — каже охоронець, що буквально за хвилину після дівчини з блискучою чілкою проходить повз. Лише сповільнює крок біля мене, не зупиняється навіть.

«А де “будь ласка”?» — питаю подумки в нахаби. Таким він мені видається й хоч що хоч. А вголос кажу (знову тихо, ба навіть, чортяка, покірливо):

— Добре, дякую.

Яка серйозна контора, не візьмуть мене, не влаштую я їх, заходжую в собі колупатися-сумніватися. Жахливе заняття, за яке щоразу себе картаю. Але й тепер підпускаю вагання так близько, що починаю дихати пришвидшено й невірноважено: ніздрі ось-ось і візьмуться роздуватися, мов у худобини, котра зачула недобре. Цей препаскудний стан нахраписто, мов дебела тварюка, накочує на мене, тож я, знай, кидаюся опановувати себе: щосили виструнчуюся, вирівнюю плечі й ледь помітно струшую русявою головою, закидаючи волосся назад. І тварюка, таке враження, зістрибує з моїх плечей, забирається геть.

Колись я так не вмiла. Нервувала, переймалася страшенно треба чи не треба. Чого, питається? Що мені те нервування давало? Одні насмішки?

Здавала була екзамен в університеті (далося мені те студентство, не забуду його ніяк) з української мови. Я добре знала предмет і любила його, попри паскудне викладання. Одного разу навіть не витримала, рубнула викладачці: «Маріє Василівно, навіщо вам оце все?» Вона не зрозуміла. «Навіщо ви йдете до студентів, якщо їх ненавидите? Як і предмет, який викладаєте? Ви ж тільки-но за двері, як на російську переходите».

«Геть!» — вказала викладачка на вихід з аудиторії.

Відтоді я мала одні трійки. Спасибі їй за них, бо могло бути гірше: одногрупника, який уже після мене сказав їй щось подібне, тільки ще більш прямолінійно, виключили з універсу, точніше, перевели до іншого, в інше місто, причину знайшли, тобто придумали, — чоловіком викладачки був великий «в освіті» начальник.

Вона не змогла мені пробачити не так прямо, як правди. Тож, звісно, на екзамені «завалювала» питаннями хвилин двадцять, якщо не більше. А я відбивалася правильними відповідями. Вона не «завалила» мене питаннями, але «завалила» оцінкою. Три — як тепер чую. На цьому моє студентське «правдорубство» скінчилось.

«Дякую», — враз мовлю подумки до себе. Напевно, дивно, але я це роблю. Віднедавна. Відколи запряглася отій банальній важливості не сумніватися в собі. А сталося це всього лише місяць тому, коли мій світ блискавично, мов потужний літак, розвернувся на сто вісімдесят градусів, стрясонув усе всередині й понісся у зовсім протилежному напрямку. Тоді я навчилася розмовляти з собою, аби кожного разу порозумітися і заспокоїтися. І дякувати собі, коли є за що чи навіть як немає. (Ставити собі високу оцінку.)

Дякую-дякую, люба, за те, що стрималася, не піддалася емоціям, заспокоїлася. У тебе, тобто в мене, все вийде.

Вона усміхається — перше, що помічаю й видихаю, коли з'являється важна пані. Бо якою ще може бути «Ксенія Анатоліївна»? Подібні звертання давно забулися-загубилися з-поміж мого кола знайомств. Тому почуте ім'я-по-батькові добряче шибонуло нелюбою, ще радянською в усіх сенсах школою та студентським життям: вічно холодним, голодним і принизливим.

Але ж тут — усе по-іншому, чи не так? А пані — яка ж вона тендітна, доглянута, стильна в цьому світло-жовтому вельветовому блейзері та чорних прикорочених брюках із високою талією! Вона різко відчиняє двері одного з кабінетів, і звідти випурхує, інакше не скажеш, добрий десяток дівчаток на кшталт «блискучої чілки». Мило прощаючись, майже беззвучно схарапуджена «зграйка» покидає фешенебельну залу офіса.

— Гарно виглядаєте, — каже вона мені, привітавшись. Мені?

Таки мені!

Чому вона це каже мені, а не багачці «з-під фікуса»?

— Перепрошую за затримку, — додає молода (чи таки юна?) керівниця. Відтак просить і мене, й незнайомку із «запахом розкоші» пройти за нею.

Мені й далі приємно від її похвальби. (Кляте оцінювання, воно ходить за мною слід у слід!)

— Таке, щоб я проводила співбесіду одразу з двома кандидатами на вакантні посади, буває вкрай рідко, — каже юнка. (Та їй і двадцяти немає, визначаюся, але й сумніваюся в своїх підрахунках.) Вона сідає на чільне місце за великим переговорним столом, розстібає водночас жакет і вказує ледь помітним рухом обох рук, аби я з незнайомкою сіли праворуч і ліворуч від неї, одна навпроти одної. — Але сьогодні особливий день: у нашій компанії відкрилися курси ейчарів та рекрутерів...

За кілька наступних митей я ловлюся на тому, що чую цілком нові для себе терміни, тож намагаюся не прогавити бодай суті сказаного.